

СТАТТІ

Авдієвський Юрій,

Національний університет "Острозька академія".

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент С. О. Рудько,

Національний університет "Острозька академія".

УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКЕ ГУМАНІТАРНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглянуто поточний стан відносин між Україною та Сполученим Королівством у гуманітарній сфері. Досліджено розуміння і втілення в життя їх більш конкретних елементів: мистецтва, освіти, спорту. У висновках висвітлено майбутні перспективи вирішення потенційних проблем.

Ключові слова: українсько-британське співробітництво, культурна співпраця, проблеми українсько-британського співробітництва.

В статье исследовано текущее состояние отношений между Украиной и Соединенным Королевством в гуманитарной сфере. Исследованы, понимания и воплощения в жизнь их более конкретных элементов: искусства, образования, спорта. В заключении освещаются будущие перспективы решения потенциальных проблем.

Ключевые слова: украинско-британское сотрудничество, культурное сотрудничество, проблемы украинско-британского сотрудничества.

The article is about the current relations between Ukraine and United Kingdom within humanitarian sphere on the actual period of history. It is investigated how they realize and embody in the more particular elements, such as art, education, sport. Resulting conclusions pour the light on the future perspectives and potential issues to solve.

Keywords: Ukrainian-British cooperation, cultural cooperation, the problems of Ukrainian-British cooperation.

Безумовно гуманітарний елемент політики є одним із ключових питань національної безпеки та процвітання України після здобуття незалежності від 24 серпня 1991 року. Ця сфера є чи не найпотужнішим рушієм і важелем інтелектуального науково-технічного розвитку держави, продукція якої стрімко видозмінюється та вдосконалюється в постбіполярну епоху. Зміни світової політики демонструють вихід як гуманітарного, так і будь-якого предмета політики держави на рівень міжнаціональний, що реалізується саме через зовнішню політику. Глобалізація, проблема транскордонного співробітництва,

диференціація цивілізаційного розвитку на основі конструктивного діалогу держав формують загальноцивілізаційні тенденції, які і виражає зовнішня політика [1]. У результаті актуальність проблематики пояснюється низкою глибоко обґрунтованих чинників, якими є: місце, вплив і становище Великої Британії у світі, потреба британського бізнесу комфортніше утвердитись на просторах України, зокрема шляхом інвестицій у гуманітарну сферу України; також необхідність її керівництва у висококваліфікованих кадрах у сферах науки та культури, що реалізується шляхом створення комфортних умов виїзду до Великобританії для кращих студентів України з подальшим працевлаштуванням; відсутність життєво-важливих інтересів Великобританії в Східному регіоні Європи, зокрема Україні, що разом з прогалинами у законодавчому захисті інвесторів та їх інвестицій, створюють непривабливий клімат для потенційних впливань у гуманітарне співробітництво країн. Не менш це значення пояснюється і зацікавленістю усіх гуманітарних інститутів та організацій України у прямих чи опосередкованих фінансових надходженнях з державних інституцій чи від приватних фізичних або юридичних осіб Великобританії.

Сьогодні існує низка нормативно-правових актів між досліджуваними державами, оцінок експертів та загальних відображень у низці досліджень, що забезпечує дослідження джерелами та робить можливим аналіз міждержавних угод. Джерельну базу роботи становлять звіти гуманітарної діяльності посольств України у Великобританії та Великобританії в Україні, дані Інституту стратегічних досліджень при Президентові України, Договір про принципи відносин і співробітництво між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії, відомості Міністерства юстиції України, Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року та ін. Проте вузькоспеціалізовані дослідження стосовно науково-культурного елемента гуманітарної системи відносин практично відсутні.

Саме тому метою роботи є розкрити потенціал гуманітарного співробітництва України та Великобританії в призмі західноєвропейського вектора української геополітики, окреслити його особливості, та дати комплексну оцінку стану розвитку цієї ідеї від проголошення незалежності України і до сьогоденних реалій, висвітлити реалізований доробок держав та дослідити можливі шляхи покращення цих взаємин і їх вплив на гуманітарну сферу України та держави в цілому, де головну увагу приділено питанню створення сприятливішого ґрунту для надання стипендій з навчання чи стажування та підтримання

інших форм досліджень. Реалізація мети відбувалась завдяки наявній джерельній базі.

Формування геостратегії та концепції зовнішньої політики України з початку 90-х років та отримання позитивного досвіду реалізації гуманітарного співробітництва України як незалежного суб'єкта на міжнародній арені в рамках введення активного діалогу з ключом учасником авангарду суб'єктів постбіполярного світу – Великобританією, за словами Президента Віктора Януковича, покладають великі сподівання на їх подальший плідний та взаємовигідний розвиток, високо цінуючи відносини між державами [2]. Вершиною цього міждержавного співробітництва та його рушійною силою був і є європейський вибір України, не у вузькому його розумінні інституційно-формалізованого входження, а в долученні до європейських цінностей і здобутків, вибір, який Великобританія після зустрічей 1991-1996 років на найвищих рівнях визнала як не кон'юктурне рішення лідерів України, а як стратегічну мету.

Гуманітарна складова цих відносин регламентується базовими: “Договором про принципи відносин і співробітництво між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії”, що набув чинності 5 серпня 1994 року, де, зокрема, статтею 10 детермінувалась взаємна підтримка та співпраця в рамках МВФ та подальшого розвитку відносин Україна-ЄС відповідно до компетенції ЄС [3]; “Угодою між Урядом України та Урядом Великої Британії про співробітництво в галузях освіти, науки та культури” від 10 лютого 1993 року, де чітко окреслені шляхи заохочення розвитку відносин та виділені сфери галузей особливого сприяння. Головним агентом виконання положень уряду Великобританії визначається Британська Рада [4]. Наступним кроком потенційного посилення гуманітарного діалогу держав стала спільна декларація, підписана у травні 2008 року Президентом України Віктором Ющенком та британським прем'єр-міністром Гордоном Брауном, де лиш окремим пунктом зазначалось прагнення посилити увагу на культурних, освітніх програмах та програмах культурного обміну [1].

Найважливішою віхою культурно-гуманітарної співпраці 2012 року стала участь українських олімпійської та параолімпійської збірних у літній Олімпіаді в Лондоні. Під час культурної програми в рамках XXX Олімпійських ігор було проведено День України [7]. В підсумку, збірна України завоювала 6 золотих, 5 срібних та 9 бронзових медалей, посівши 14 місце. Параолімпійці вибороли 32 золоті, 24 срібні та 28 бронзових нагород, посівши 4 місце.

Актуальним пріоритетним вектором співпраці є популяризація українського мистецтва у Великобританії. Визначні творчі колективи, співаки, інструментальні виконавці на фортепіано, віолончелі та ін., диригенти, роботи фотографів, художників України заохочуються представляти свої вміння на мистецьких теренах Сполученого Королівства. Українцями у Великобританії створений спеціальний календар, який є і в електронному вигляді, з метою донесення до ширшого кола громадськості про сплановані виступи представників українських мистецьких кіл [8]. Сьогодні у Кембриджському університеті міста Лондона з успіхом проходить виставка робіт українських художників Ульяни Гуменюк та Феодосія Гуменюка [9]. Уже кілька років поспіль українські фольклорні танцювальні колективи долучені до міжнародних фестивалів Единбурга (Шотландія) та Ланголена (Уельс). Відомий київський камерний хор “Боян” знову в дорозі з гастрольним турне до 18-х міст Великобританії. І хоч з 1 квітня 2007 року Міністерство закордонних справ та у справах Співдружності підняло ціну зі 100 фунтів за візу на 200, але турне все ж відбуваються [10].

На постійній основі відбуваються виставки сучасних українських художників М. Єланського, А. Якутовича, Т. Яблонської, О. Яковенко, Панаса та Оксани Титенко, В. Сада. Лондонська виставка сучасного світового мистецтва “ChelseaArtFair” щоразу представляє роботи цих та інших майстрів України. Надзвичайно вдалим було відкриття нового проекту-виставки “Together.ua” київського фотографа Ігоря Гайдая 9 березня 2011 року у Європейському банку реконструкції та розвитку та фотовиставка з архівів Національного музею історії України [11]. Ще одним результатом українсько-британської співпраці стали: презентація 24 сервня 2010 року у Лондоні книги професора Києво-Могилянської академії Ольги Петрової “Комедія Данте. Мистецький коментар XIV–XX ст.” [12]; а також 24 лютого 2011 року – “Bequest” Анни Шевченко, ідея якої полягає у легенді про золотий скарб гетьмана Полуботка; презентація українським перекладом творів шотландського поета Роберта Бернса в Единбурзі. У Великобританії присутня велика колекція української літератури, де найбільшою є міська бібліотека міста Олдхам, яка урочисто відкрилась 2011 року. Не менш значущим є утворення 1979 року та налагоджене функціонування Українського інституту в Лондоні, що є філією Українського католицького університету, де за звітом 2011 року відбуваються вечірні курси вивчення української мови, дослідження, діє читачький клуб, проходять театральні вистави (“Вечори на хуторі біля Диканьки”).

Інститут з лекціями відвідали 13 січня 2011 року перший Президент України Леонід Кравчук, на день раніше, 12 січня – православний архієпископ Харківсько-Полтавський [13].

Заохочуються до співпраці гуманітарні організації Великобританії, наприклад, Чорнобильський фонд Великобританії, в рамках якого вже декілька років поспіль групи британських школярів відвідують міжнародний дитячий фестиваль в “Артеку” “Змінимо світ на краще!”. Також Посольством України у Великобританії проводяться різноманітні роз’яснювальні кампанії, благодійні концерти, тематичні виставки з подолання наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Продовжуються налагоджування та поглиблення міжрегіонального співробітництва у формі двосторонніх побратимських зв’язків міст України та Великобританії.

Немалозмістовною проблематикою є також питання зменшення та поступової ліквідації корупції на теренах України та, насамперед, в урядових колах. Міністерство юстиції України на початку цього року опублікувало підсумок зустрічі Міністра юстиції України Олександра Лавриновича з членами британського парламенту Лордом Річардом Рісбі та Джоном Віттінгдейлом, де стверджено, що Великобританія є готовою до реалізації низки проектів технічної допомоги задля здійснення підтримки реформування судової системи [14]. Щобільше, в рамках Кіотського протоколу Україна залучає немалі суми інвестицій через продаж одиниць установленої кількості, хоч і цього року Великобританія відклала це питання у зв’язку з економічною кризою та невизначеністю продовження дії Кіотського протоколу після 2012 року [15]. Проблема тут не лише в корупції, а й у серйозному рейдерстві, яке панує на ринку України, що є великою загрозою для її економічного розвитку, зазначає Надзвичайний і повноважний посол Великобританії в Україні Лі Тернер інформаційному агенству УНІАН [16].

Окремим вектором співробітництва варто розглянути наукові обміни, можливості отримання грантів та різного роду програми навчання та стажування для українських студентів та аспірантів. Активізувавшись на початку 90-х, простежується поступове зростання кількості українських студентів, що навчаються у Великобританії. Така співпраця реалізується здебільшого міжуніверситетськими угодами: започатковано спільні проекти між Лондонським університетом “Метрополітен” та Київським національним університетом ім. Т. Шевченка, Університетом “Де Мон форт” та Державним університетом “Львівська політехніка”. Суть проблеми полягає в тому, що саме навчання у ВНЗ Великобританії є повністю можливим, але потребує

фінансових затрат, які українські абітурієнти та їх сім'ї здебільшого не в змозі оплатити, хоч та ж сума для британців не є такою великою. Це пояснюється різницею ціни валюти. Українські організації та фонди, як, наприклад, Фонд Віктора Пінчука "WorldWideStudies", пропонують забезпечення в більшості до 60% всієї необхідної суми, при чому ця сума немає перевищувати 50 000 доларів з навчальним періодом на 1-2 роки [17]. Запропонованими напрямками українських фондів та організацій є здебільшого сільське господарство, довкілля та екологія, правознавство, державне управління, альтернативна енергетика та аерокосмічна інженерія, тобто напрями, які є актуальними на ринку праці України. Чи не єдиною істотною програмою Великобританії в Україні є "Chevening Scholarships Programme", яка надає різного спрямування гранти українським студентам для проходження навчання в межах Великобританії, забезпечуючи при цьому повне фінансування основних витрат [18]. Основними спрямуваннями є екологія, право, фінанси, міжнародні відносини.

Безперечним фактом тут є те, що британський уряд та освітньо-наукові організації готові виділяти більшу кількість коштів на стипендії чи гранти для українських студентів, але дослідження британськими науковцями законодавчої бази України для таких інвестицій дуже стримують цей потенціал.

Аналіз проблеми українсько-британського гуманітарного співробітництва на сучасному етапі в контексті європейської інтеграції України дає підстави дійти таких висновків:

Нормативно-правовий фундамент гуманітарного співробітництва Україна–Великобританія дозволяє проводити широкий спектр культурно-мистецьких та культурно-освітніх проектів і програм. У підсумку, гуманітарна сфера співпраці є потужним джерелом культурного збагачення обох держав. Традиційний консерватизм Великобританії, який чітко проглядається і в жорсткому захисті національного суверенітету та інтересів у рамках ЄС, декларативно підтримує прагнення євроінтеграції України та надання їй особливого фінансування з розбудови зокрема демократичних гуманітарних інститутів та боротьби з корупцією, але й не квапиться зближуватися з керівництвом України, яке вважає незацікавленим у змінах [19].

Хоч XXX Олімпійські ігри 2012 р. стали ще одним поштовхом до прокладення тісніших взаємин, взаємний обмін, представлення та популяризація мистецтва займають провідне місце у гуманітарній співпраці України та Великобританії. Проблема пошуку подолання бар'єра довіри між державами повинна вирішуватись на основі кро-

підкої роботи посольств обох держав, кладучи на їх плечі саме пошуки шляхів та компромісів, які наштовхуватимуть сторони на все тісніший діалог.

Ситуація корупційної системи, що функціонує в рамках значної тіньової економіки, звісно безпосередньо впливає на гальмування потенціалу розвитку відносин України і Великобританії.

Підвищення рівня прозорості процедур навчального процесу, створення комфортних умов для працівників освіти, введення в практичну дію Болонського процесу є шляхом визнання освіти в Україні за кордоном, насамперед у Великобританії, в рамках ЄС без проходження процедури нострифікації.

Список використаних джерел і літератури:

1. Тодоров І. Я., Мазур О. О. Становлення україно-англійських відносин в гуманітарній сфері [текст] // Наука. Релігія. Суспільство. – Донецьк : Вид-во Донецького Національного університету, 2009. – № 2. – С. 107–111.

2. Партнер і друг України // Урядовий кур'єр. – 14 травня 2010 р.

3. Договір про принципи відносин і співробітництво між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії від 10 лютого 1993 р. [текст] / Верховна Рада України. – К., 1993. – Рафіковано Законом № 112/94-ВР від 15 липня 1994.

4. Угода між Урядом України і Урядом Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії про співробітництво в галузях освіти, науки і культури від 10 лютого 1993 р. [текст] / Кабінет Міністрів України. – К., 1993.

5. Снігир О. Стан та перспективи розвитку відносин України та Великобританії. Аналітична записка [текст] [Електронний ресурс] : Відділ зовнішньої політики // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/342/>. – Заголовок з екрана.

6. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2012 року [текст]: Проблеми, на розв'язання яких спрямована концепція. – К. : Стратегічні пріоритети, 2009. – № 3 (12). – С. 11–30.

7. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Великою Британією [текст] [Електронний ресурс] : Посольство України у Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/uk/ua/33642.htm>. – Назва з екрана.

8. Ukrainianculturalcalendar [text] [Electronic resource] : UkrainianintheUK. – Mode of access: WWW.URL: <http://www.ukrainica.info/calendar/ucc.html>. – Last access 2012. – Title from the screen.

9. Gumeniuk/Humeniuk 2012-13 [text] [Electronic resource]: CambridgeUniversityLibrary // UniversityofCambridge. – Mode of access: WWW.URL: <http://www.lib.cam.ac.uk/deptserv/slavonic/exhibitions/entrancehall.html>. – Last access 2012. – Title from the screen.

10. Visa blow to choir's town visit [Text] [Electronic resource] // Advertiser, October 26, 2007. – Mode of access :WWW.URL: <http://www.ludlowadvertiser>.

co.uk/news/1790360.visa_blow_to_choirs_town_visit/. – Last access 2012. – Title from the screen.

11. У Лондоні відбудеться відкриття нового проекту київського фотографа Ігоря Гайдая “TOGETHER.UA” [Текст]: Новини//Art.Ukraine. – 28 лютого 2011 р. – № 3 (28).

12. Презентація книги “Комедія” Данте Аліґ’єрі. Мистецький коментар 14-20 ст. професора Києво-Могилянської Академії О. Петрової [текст] [Електронний ресурс] : Новини//Посольство України у Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/uk/ua/news/detail/41124.htm>. – Назва з екрана.

13. Директорський Звіт 2011 [Текст]: Ukrainian Institute, London. – London, 2011. – 18 с.

14. Великобританія пропонує Україні експертну підтримку у здійсненні судової реформи [текст] [Електронний ресурс] : Новини Міністерства // Міністерство юстиції України. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/38104>. – Назва з екрана. – Прес-служба Міністерства юстиції України.

15. Звіт про діяльність державного агентства екологічних інвестицій України за 2011 рік [текст]//Державне агентство екологічних інвестицій України. – К., 2011. – 41 с.

16. Климончук О., Ільченко В., Посол Великобританії: Рейдерство по всій Україні – дуже серйозна загроза для економіки [текст] [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство УНІАН. – К., 8 грудня 2011 р. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/news/473025-posol-velikobritaniji-reyderstvo-po-vsiy-ukrajini-duje-seryozna-zagroza-dlya-ekonomiki.html>. – Заголовок з екрана.

17. Всесвітні студії для України [текст] [Електронний ресурс] // Фонд Віктора Пінчука. – Режим доступу: <http://worldwidestudies.org/ua/>. – Назва з екрана.

18. Chevening Scholarships [Text] [Electronic resource]: The British Government’s flagship scholarship. Mode of access :WWW.URL: <http://www.britishcouncil.org/ukraine-education-funding-chevening-scholarships.htm>. – Last access 2012. – Title from the screen.

19. Посол Британії: Чи могла б Україна очолити лігу антикорупції? [текст] [Електронний ресурс] // KyivPost. – К., 4 січня 2012 р. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.ua/opinion/blogs/chi-mogla-b-ukrayina-peremogti-v-antikorupcijni-lizi-34695.html>. – Назва з екрана.